

BESEDILO 1

Arhitekt Jože Plečnik

V Pragi so 11. maja 2007 odkrili doprsni kip svetovno znanemu slovenskemu arhitektu Jožetu Plečniku. Do tega ni prišlo samo zato, da bi slavnemu arhitektu ponovno izrazili priznanje in zahvalo za vse, kar je v Pragi zgradil, ampak tudi zato, da bi prebivalce Prage in celotne Češke republike ponovno opozorili na dejstvo, da je bil Plečnik Slovenec in ne Čeh, kot je prepričanih kakih 80 odstotkov Pražanov.

Jože Plečnik se je rodil 23. januarja 1872 v skromni hiši blizu središča Ljubljane kot tretji od štirih otrok. Ker mu šolanje ni šlo najbolje, ga je oče vzel k sebi v mizarsko delavnico. Toda s pomočjo deželne štipendije se je kmalu vpisal na državno obrtno šolo v Gradcu in se izučil mizarske umetne obrti. Sledil je študij arhitekture pri Ottu Wagnerju na Dunaju, kjer je najprej delal v njegovem ateljeju, nato pa kot samostojni arhitekt. Na Dunaju je med deli Jožeta Plečnika še danes občudovana Zacherlova hiša, v predmestju Ottakring pa cerkev sv. Duha.

Med letoma 1911 in 1921 je živel v Pragi, kjer je poučeval na tamkajšnji šoli za umetno obrt. Leta 1920 je začel z deli na gradu Hradčani in na vrtovih. Hkrati je preurejal tudi predsednikovo rezidenco na gradu Lani in zgradil cerkev Presvetega srca Jezusovega na Vinohradih. Skoraj sočasno, ko je bil leta 1920 imenovan za arhitekta praškega gradu, je sprejel tudi mesto profesorja na novoustanovljeni fakulteti za arhitekturo v Ljubljani. Leto pozneje se je vrnil v domače mesto, vendar je vse do leta 1934, ko je sodeloval pri obnovi praškega gradu, veliko potoval med Prago in Ljubljano.

Tudi v Ljubljani so v tem času začela nastajati njegova prva dela (Stara tehnika, Dom duhovnih vaj). Plečnik, ki velja za utemeljitelja moderne slovenske arhitekture, je slovensko prestolnico med drugim zaznamoval s stavbami, kot so: Narodna in univerzitetna knjižnica, stadion za Bežigradom, pokopališče Žale, tržnica, Tromostovje, samostanski kompleks Križanke, cerkev sv. Frančiška Asiškega v Šiški in cerkev sv. Mihaela na Ljubljanskem barju. Njegovo arhitekturo je mogoče najti tudi v drugih slovenskih krajih. Bogojina se tako ponaša s cerkvijo Gospodovega vnebohoda, v Kamniški Bistrici je lovska kočja kralja Aleksandra, v Celju pa Celjska posojilnica. Veliko Plečnikovih idej je ostalo le na papirju, med temi velja omeniti zlasti načrt za novo stavbo slovenskega parlamenta.

Tomaž Štefe

(Prirejeno po: http://www.kam.si/veliki_slovenci/arhitekt_joze_plecnik.html.)

BESEDILO 2**Ljudska: Galjot**

Galjot je vozil galejico,
 vseskozi prosil je Boga,
 da b še enkrat na suhem stal,
 de b še enkrat prišel na dom.
 Obljubil je darove tri:
 za prvi dar je mašni plašč
 na goro k svetmu Lorencu,
 za drugi dar je kelih zlat
 na Huje k svetmu Jožefu;
 in tretji dar glasan je zvon
 k divic Marij na jezero.
 »Le vlec, le vlec, veter hladan,
 veter hladan, veter močan!«
 Tako je prosil ubog galjot.

Potegnil veter je hladan,
 veter hladan, hudo močan,
 zanesel je galejico
 na kraj morja širocega.
 Pri kraj morja širocega
 stoji mladenič lep in mlad.
 Tako je rekel ubog galjot:
 »Mladenič mlad, al me poznaš?
 Al veš, od kod sem jest doma?«
 »Jest tebe dobro še poznam,
 z Ljubljane bele si doma.«
 »Al veš mladenič lep in mlad,
 kako na mojem domu gre?«
 »Na tvojem domu dobro gre:
 tvoj sin bo novo mašo pel,
 hči tvoja pa se zdaj moži;
 in tvoja žena pa ima
 že dolgo družega moža.«

Galjot poseže v torbico,
 prinese ven rumeni zlat:
 »Oj nesi mojemu sinu,
 ki bo novo mašo pel.«
 Galjot poseže v torbico,
 prinese venkaj prstan zlat:
 »Oj nesi moji hčeri to,
 ki se ravno zdaj moži,
 moji ženi pa poroči:
 živ ni več ubog galjot!«
 »Le vlec, le vlec, veter hladan,
 veter hladan, veter močan!«
 Potegnil veter je hladan,
 veter hladan, hudo močan,
 odnesel je galejico
 spet sred morja širocega.
 Tako je rekel ubog galjot:
 »Veselite se, ve ribice,
 ker boste pile mojo kri;
 veselite se, ve ribice,
 ker boste glodale moje kosti.«

Ljudska: Galjot. Iz: Slovenske ljudske pesmi.
 Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994.

**1. ura: PREVERJANJE PRED 1. PREIZKUSOM ZNANJA ZA 9. RAZRED –
SLOVENŠČINA**

Ime in priimek: _____

Razred: _____

Datum: _____

Natančno preberi besedili in naloge. Piši čitljivo in s pisanimi črkami, skladno s pravopisnimi pravili.

PRVI DEL

Naloge 1. dela se navezujejo na besedilo 1.
--

1. O kom govori izhodiščno besedilo? _____

2. Uredi podatke o življenju in delu Jožeta Plečnika v smiselno zaporedje.

Na črtice napiši številke v pravilnem zapovrstju.

- _____ šolanje v Gradcu
- _____ poučevanje na šoli za umetno obrt v Pragi
- _____ delo pri očetu v mizarski delavnici
- _____ imenovanje za arhitekta praškega gradu
- _____ študij arhitekture na Dunaju

3. Ali so glede na izhodiščno besedilo spodaj zapisane trditve pravilne?

Obkroži DA, če trditev drži, oz. NE, če ne drži.

Plečnik se je izučil mizarske umetne obrti.	DA	NE
Od l. 1920 do l. 1934 je sodeloval pri obnovi praškega gradu.	DA	NE
Otto Wagner je bil Plečnikov učenec.	DA	NE
Plečnik je na Dunaju oblikoval Zacherlovo hišo.	DA	NE
Plečnikova ideja za gradnjo stadiona je ostala le na papirju.	DA	NE

4. Čemu je nastalo izhodiščno besedilo? Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

Avtor je besedilo napisal,

- A da bi naslovnika prepričal, da je Jože Plečnik najboljši slovenski arhitekt.
- B da bi naslovnik obiskal Prago in si ogledal Plečnikove stvaritve.
- C da bi naslovnika seznanil z življenjem in delom Jožeta Plečnika.

5. Podčrtaj pravilno možnost ob poševnici in svojo odločitev utemelji.

Izhodiščno besedilo je objektivno/subjektivno, saj _____

_____.

Izhodiščno besedilo je umetnostno/neumetnostno, saj _____

_____.

6. Katere vrste je izhodiščno besedilo? Obkroži.

A Praktičnosporazumevalno. B Publicistično. C Strokovno. Č Uradovalno

7. Preberi poved.

Skoraj 80 % Pražanov ne ve, da je bil Plečnik slovenski arhitekt.

a) Vprašaj se po podčrtanem delu povedi. Vprašanje napiši na črto.

b) Poimenuj vrsto odvisnika. _____

8. Preberi poved.

Po končani graški šoli je odšel na Dunaj.

a) Iz navedene povedi izpiši povedek in prislovno določilo kraja.

b) Prislovno določilo časa pretvori v odvisnik in napiši novo poved.

9. Preberi poved.

Ker mu šolanje ni šlo najbolje, ga je oče vzel k sebi v mizarstvo delavnico.

a) Kaj izraža podčrtani del povedi? Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

A Čas. B Način. C Namen. Č Posledico. D Vzrok.

b) Poved pretvori v poved z veznikom zato.

10. Iz 1. odstavka izhodiščnega besedila izpiši samostalnik in pridevnik, ki spadata v isto besedno družino. Vsakega napiši na ustrezno črto.

Samostalnik: _____ **Pridevnik:** _____

11. Dopolni preglednico. Besedno zvezo zamenjaj s tvorjenko in obratno.

BESEDNA ZVEZA	TVORJENKA
	Pražan
to, s čimer priznamo	

12. Preberi povedi.

Veliko Plečnikovih idej je ostalo le na papirju. Če bi mu uspelo uresničiti vse svoje ideje, bi imeli Slovenci za tisti čas najmodernejšo zgradbo parlamenta.

a) V prvi povedi obkroži členek.

b) Iz druge povedi izpiši neosebno glagolsko obliko in jo poimenuj.

Izpis oblike: _____ **Poimenovanje:** _____

c) Iz druge povedi izpiši osebni zaimek in napiši nanašalnico zanj.

Osebni zaimek: _____ **Nanašalnica:** _____

č) Izpiši en glagol in mu določi osebo, število, naklon, časovno obliko in vid.

Glagol	Oseba	Število	Čas	Naklon	Vid		

13. Premi govor pretvori v odvisnega. Novo poved napiši na črto.

»Slovenci smo ponosni na Jožeta Plečnika,« je povedal predsednik države.

14. Preberi poved.

Se je Jože Plečnik ki je svetovno znan slovenski arhitekt rodil 23. januarja 1872 v skromni hiši blizu središča Ljubljane

a) V zgornjo poved vstavi ločila.

b) Utemelji njihovo rabo.

4. Kateri dar je galjot namenil sinu in kateri dar hčeri?

5. Kakšna usoda čaka galjota? Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

A Tragična. B Komična.

6. a) Katere vrste je pesem Galjot? Izberi pravilni odgovor in ga utemelji.

A Lirska. B Epska.

Izbrani odgovor utemelji.

b) V katero literarno zvrst spada izhodiščno besedilo? Utemelji z dvema značilnostma.

c) Kdaj je pesem lirska? _____**7. Značilnosti ljudske pesmi poveži s primeri iz besedila.**

___ pomanjševalnica	1 kelih zlat
___ stalni okrasni pridevek	2 galjot je vozil galejico
___ ponavljanje besed	3 pri kraj morja širocega
___ ljudsko število	4 obljubil je darove tri
___ star/narečni jezik	5 »Le vlec, le vlec, veter hladan, veter hladan, veter močan!«

8. Katera pesniška sredstva lahko prepoznaš v navedenih verzih? Na črti napiši dve pesniški sredstvi.

*Pri kraj morja širocega
stoji mladenič lep in mlad.*

9. Kateri podatki manjkajo v preglednici? Napiši jih na ustrezna mesta.

Avtor (ime in priimek)	Naslov književnega dela	Književno obdobje
Primož Trubar		
		razsvetljenje
	Zdravljica	

10. PONOVI PESNIŠKA SREDSTVA (primera, metafora, anafora, aliteracija ...).**Kaj je značilno za poosebitev?** _____